

MARJANUCZ LÁSZLÓ

Takács Ferenc, a városatya

Takács Ferenc életútjából többé-kevésbé tisztázottnak tekinthető nemzetgyűlési képviselői munkája, de keveset tudunk törvényhatósági közszerepéről. Az 1926-i nemzetgyűlési választáson a szociáldemokrata lajstrom 4. jelöltje volt, de ekkor még nem sikerült képviselőiséget szereznie. De ugyanebben az évben a Szociáldemokrata Párt általa irányított szervezete két jelöltet juttatott be a törvényhatósági bizottság tagjai közé. A következő helyhatósági választásokra 1929-ben került sor már az új közigazgatási törvény alapján. Eszerint a városatyák száma 250-ről 174-re csökkent, de közülük is csak 60 tag helye esett választás alá. Vagyis a közgyűlés kevesebb, mint fele képviselte a népet, a többiek virilis jogon, és delegálással jutottak a városi „parlament” falai közé. Az 1929. november 3-ra kitűzött választáson három párt indult: a Függetlenségi és 48-as Kossuth Párt 90, az Egységes Párt 89 és a Szociáldemokrata Párt 39 jelölttel. Győzött a Kossuth Párt, mely a lehetséges 60-ból 40 mandátumot szerzett meg, az Egységes Párt és az SZDP 10-10 közgyűlési helyével szemben. Takács Ferenc két kerületben is nyert, de egyik mandátumáról lemondott Kis Lajos földmunkás javára. 1929-től 1949-ig folyamatosan tagja volt az önkormányzati testületnek, de csak a pályaszakasz 1929–1935 közé eső éveit vizsgáljuk meg a törvényhatósági közgyűlés jegyzőkönyvei alapján.

1929. november 20-án ült össze az új törvényhatósági bizottság alakuló ülése, amelyen megválasztották a 20 tagú kisgyűlést. Takács Ferenc a választással bejutott képviselők szavazatai alapján e testület póttagja lett. A kisgyűlés kisebb jelentőségű ügyekben mentesítette a közgyűlést, illetve előkészített számára néhány fontosabb tárgyat. Az alakuló ülésen 10 fős frakciójukat a törvényhatósági bizottság szociáldemokrata csoportjának nevezte, melyet „a nép egyetemes szolgálata vezet”. Főbb programpontként az általános egyenlő és titkos választójog, illetve az arányos képviseleti rendszer bevezetését említette. Hagyományos szociáldemokrata követelés, melyet a hatalom törvényes megszerzése legfőbb biztosítékának tartottak. Erős kisebbségben nem törekedhetett másra, mint a „dolgozó szegények, az elnyomottak, a szenvedők sérelmeinek” a tolmácsolására, visszanyúlva a társadalmi igazságosságot követő mozgalom régi értékéhez. „Gramafontölcsérhez” hasonlította feladatát: a panaszokat, és az elégedetlenséget „ércesen, világos fővel, mindenkor kifejezésre juttatni”. Programja baloldali volt, mert az elesettek, a kiszolgáltatottak képviseletére épült, de megvalósítását „az adott körülmények figyelembe vételével” képzelte el, vagyis a törvényességet szem előtt tartva, s a föltételeket mérlegelve.

A közgyűlés bizottságai közül az építészetinek (talán kőműves szakmai múltja miatt) és a pénzügyinek lett tagja.

Mint frakcióvezető gyakran szólalt föl, beszédeiből jól kitapintható a baloldali gondolkodás világa, a törvényesen megvalósítandó jó és hasznos célok tartalma. Hasonló meg-

oldásokra pedig nagy szükség volt, mert épp akkor bontakozott ki a gazdasági válság. Hatására a textilipar elveszítette piacát, az építőipar megrendeléseit, de az egész mögött a mezőgazdasági terményárak esése állt, ami a társadalom nagy többségének életkilátásait tette tönkre, mert nem lehetett az árut értékesíteni. Munkanélküliség és eladhatatlan árukészlet jellemezte a helyzetet, ami az állam hathatós beavatkozását igényelte. Takácsot Soós István polgármester javaslatára beválasztották a Munkanélkülieket Segélyező Bizottságba, mely egyelőre az 1929-i karácsonyi gyorssegélyt készítette elő a tehetősek pénzbeli illetve természetbeni adományaiból. Az akció mögött politikai konszenzus állt. A terebélyesedő válság miatt azonban addig szokatlan, nagyobb mértékű beavatkozásra volt szükség. Takács már nem bízott a társadalmi segélyakció sikerében, ezért önálló indítványt terjesztett a kisgyűlés elé 20 000 P államsegélyről, hogy 1930 tavaszán megindíthassák a város állami jellegű beruházásait. Közvetlen kiosztásra csak a természetbeni javakat szánták, míg a helyiektől begyűlt pénzből szükségmunkák elindítását tervezték a város vezetői.

A szociáldemokrata frakció progresszív ínségadó bevezetését is javasolta, de azt kivihetlensége miatt a kisgyűlés előbb elvetette, majd parázs vita után 60 000 P-t irányoztak elő a munkanélküliek nyomorának enyhítésére. Ezt az összeget a pótagó és a kereseti adó fölemelésével az adózók összességén hajtották be, tehát minden jövedelemtulajdonos fizetett. Ez nagyrészt Takács sikere volt, mert a közgyűlés a segélyezést nem helyeselte, de most engedett. Takács egyet értett a nélkülözhetetlen gyorssegélyekkel, de tartósabb megoldásnak látta a hatósági munkához juttatást. 1930-ban mintegy 1 500 ipari munkás – a kőműves és ács munkások szinte teljes köre –, 1 000 kézműiparos, s legalább 5000 napszámos, földmunkás és mezőgazdasági munkás lézengett munka nélkül. Normális években az építkezéseknél, a nyári aratási és cséplési munkálatoknál az emberek megkeresték a téli kenyérre valót, tüzelőjüket. A válság éveiben erre nem volt lehetőség. A munkanélküliség orvoslásának hagyományos eszköze a közmunkák szervezése. Takács szorgalmazta a kakasszéki szanatórium építését, melyet fölvettek a közmunka programba, sőt 250 000 P állami támogatást kaptak hozzá. Mégsem kezdődtek el a munkálatok, mire Takács interpellációban kérdezte meg: hol a pénz? A polgármester elhúzódó tárgyalásokra hivatkozott, amelyet a szociáldemokrata frakció nem fogadott el. Ezután döntöttek arról, hogy az ügyet a népjóléti miniszter elé viszik, kibővítve a munkásság egyéb természetű panaszzaival.

1930. augusztus 12-én Peyer Károly országgyűlési képviselő adta át a miniszternek „A hódmezővásárhelyi munkásság és a dolgozó társadalmi rétegek emlékiratát”, amelyet jórészt Takács Ferenc fogalmazott. Az emlékirat a munkanélküliség enyhítésének Vásárhelyre szabott tervét tartalmazta. Az ipari munkanélküliség enyhítésére a középítkezések folytatását, így hét, napközi otthonnal ellátott óvoda és a rendőrpalota megépítését, a nagyállomás kibővítését, külterületei mezőgazdasági szakiskolák fölállítását. Nemcsak ebben, de képviselői föl szólásaiban is gyakran ostromozta Takács a csatornázatlanságból fakadó egészségügyi veszélyeket. Mivel megoldásuk nagy arányú infrastrukturális építkezést igényelt, az emberek munkához juttatását és a közegészségügy javítását össze lehetett kötni. A külső városrészek árkaikak vize gyakran fertőzte meg a város levegőjét, ahogy ezt a tbc statisztika igazolta.

A csatornázatlanság problémája összefüggött a városban lévő, 9 000-nél is több, az egészségügyi és higiéniai követelményeknek meg nem felelő lakott vályogviskóval. Többek

között ez okozta a tuberkulózis nagymérvű elterjedését. Takács szerint olcsó, hosszú lejáratú állami hitellel megoldható lenne a munkások és tisztviselők kertes családi kislakás-akciója, melyhez a telket a város adná ingyen. Javaslatai közül többet, pl. az óvodák építését, útjavításokat foganatba vették, míg másokat a nehéz pénzügyi helyzet miatt elutasították.

A földmunkásság nyomorúságának enyhítésére sürgette az útburkolási munkák megkezdését, s az abba maradt ár- illetve belvízszabályozó csatornák építését. Szóvá tette a Horthy (ma: Ady Endre) út burkolásának hibáit, mire a közgyűlés bizottságot küldött ki. Javaslatára vették fel a gyalogjárdával ellátandó rokkanttelepek közé a Makói út melletti lakórészt. Távlatos megoldást a földmunkás-problémára azonban a belterjes mezőgazdaságra áttérésben és nem a közmunkákban látta. Fölvívásban szorgalmazta az intenzív gazdálkodást, mert a kertgazdaság, a kultúrnövények termesztése, valamint a zöldség-kertészet kialakítása állandó munkaalkalmat nyújtanának.

Nagy vihart kavart híres interpellációja a textilgyári munkások ügyében. Ebben a Kokron harisnya és kötszövő gyárban uralkodó viszonyokra hívta föl a figyelmet, ahol a válság hatására 50%-os bérredukciót hajtottak végre. Egyik következményeként a heti 60 órás munkára 6 P-t fizettek, vagyis 10 filléres órabért alkalmaztak. Ugyanakkor a munkások kvázi bankárszerepre kényszerültek a tulajdonossal szemben, mert bérük levont 20%-át visszatartották és évvégén kapták meg „jutalomként”. Addig hiteleztek a gyárnak, amely viszont „spórolt” nekik, valójában az elvándorlást akadályozta meg ezzel a lépéssel. Cserében viszont nem bocsátottak el munkásokat. Ez ugyanaz a logika, amely a városi közmunkák során is érvényesült: a munkáltató igyekezett silány munkabérek, vagy azok csökkentése mellett minél több embert alkalmazni.

Ugyancsak ő kérte a Patária cipőgyár munkásai fizetéseszköcsökkentésének a leállítását. A cipőnként fizetett teljesítményérből 7,5 fillért vontak le, ami hetenként egy munkásnál 4 P-t tett ki. Takács ezt, az átlagos 10 P heti keresetből történő 4 P elvonást kívánta megakadályozni, mert különben a munkából élő embereket is a városnak kell segélyeznie. Nehéz eldönteni, hogy a Takács követelte „szavatoló kollektív szerződés”, vagy a kétségbeesett emberek napi igényeinek a kielégítése volt-e célszerűbb. Tény, hogy az „emberpiacon” – a Kossuth-tér keleti oldalán, a régi gimnázium előtt – sokan vártak napszámra, melynek bérét 80 fillérre nyomták le. De ilyen éhbérért is munkába mentek az emberek. Ezek ostromolták a népjóléti hivatalt ínségmunkáért. A hivatal folyosójához deszkahíd vezetett – a „sóhajok hídjá –, mert minden jelentkező azért sóhajtozott: bárcsak kapna 3 napra ínségmunkát, amiért 2 P 40 fillér járna. Takács levelet írt Soós István polgármesterhez és Makcsay Zoltán főispánhoz az ínségmunka-bérek emeléséről. A városi szükségmunkán dolgozó napszámásoknak 1,50 P bért fizettek, amiből a munkás nem tudta eltartani családját, ezért emelésüket javasolta. A polgármester viszont elutasította a kérelmet, mert szerinte az önhibájukon kívül munka nélkül maradtak foglalkoztatása céljából elrendelt munka, nem rendes munka, hanem kizárólag szükségmunka. Ennek funkciója nem a munka értékével arányos jövedelem biztosítása, hanem „az itt alkalmazottak fenntartásához szükséges legcsekélyebb létminimumnak a megkeresése”. Hódmezővásárhely a Népjóléti Minisztériumtól kapott támogatásból és saját hozzájárulásból 1931-ben 180 közmunkást foglalkoztatott több héten keresztül a mezőgazdasági napszámabérek közel duplájáért.

A munka volt mindennek a kulcsa. Takács ismertette azt a visszásságot, hogy a város határában az aratási és cséplési munkák 70%-át az igénytelenebb, de rosszabb munkateljesítményű, a Pallavicini uradalomból jött munkásokkal végeztették el, holott a városban több ezren voltak munka nélkül. Ezzel kapcsolatban az 1930. június 26-i közgyűlésen a polgármester kifogásolta a Népszavában megjelent cikket, mely azt írta: a „száz százalékos pótagó terhét viselő vásárhelyi munkásság életszínvonalát a gazdatársadalom letöri a latifundiumok rabszolgáinak fölhasználásával. Takácsék „bűnös üzelmeknek”, és „bűnös nemtörődömségnek” tekintették a szabad munkaerőpiac érvényesülését, mert az alacsonyabb bérű sorstársakkal szemben a helyiek kiszorultak a nyári munkalehetőségekből. A polgármester sértőnek érezte a minősítést, de az SZDP csak a helyi munkásság létkérdéseire koncentrált, ezért érdekvédelme ebben az esetben „tekintetnélküli” volt, azaz mások érdekeire nem figyelt.

A főntebb említett memorandum összességében egy mentési program, a kiáltó bajok azonnali orvoslásának a terve, amelyet Vásárhelyen csak a közgyűlés szociáldemokrata tagjai: Takács Ferenc és Posztos Sándor, a Szakszervezeti Bizottság részéről Borsi János, Erdei István írták alá.

Takácsot ellenfelei azzal vádolták, hogy a munkanélküliség szociális kérdéséből politikumot csinál. Kiss János képviselőtársát pedig egyenesen demagógnak nevezték, mert az urak elnyomó hatalmáról és a szegények kiszippolyozásáról beszélt. Mind a közgyűlési többség, mind sajtó (Friss Újság) azt vetette a szociáldemokraták szemére, hogy a válságot nem a kenyérgond megoldására, hanem zavarkeltésre használják föl. A kölcsönös bizalmatlanságra jellemző a Malom utca kikövezésének ügye. Takács ezt eminens közérdeknek tartotta, mivel a népiskola, óvoda, közkút „vonja össze a népet ebbe az utcába”. Ám költségei 12 000 P-re rúgtak, ami súlyos megterhelést jelentett volna az adófizetőknek, de az SZDP a sok munkaalkalom miatt kiállt mellette. Szóban támogatta a függetlenségi és haladó párt is, de a végszavazás a javaslat vereségét hozta. Erre fakadt ki Takács: „Megjegyzni magának ezt a Malom utca”. Lehet, hogy furesa nyomaték rezgett a mondat hangsúlyozásában, mert óriási vihar tört ki a teremben. Lázár Lajos (Egységes Párt) válasza még határozottabb volt: „Még nincs kommunizmus”!, Genersich Antal pedig így fordult Takács Ferenchez: „Oroszországban fenyegetőzhet”! Ez az alkalom Csáky főügyésznek alkalmat adott Takács megsértésére is, mert kétségbe vonva szociáldemokrataságát kijelentette: „ha megvakarjuk a szocializmust a kommunizmus virít ki alóla”. A vitának személyeskedő vonást kölcsönzött, hogy Genersich fölírta Takács kommün alatti lakásügyi tevékenységét, míg Takács Genersich személyes érdekelttségét bizonyította a szanatóriumi telek megvásárlása körül. Egyik a régmúlta azzal borított fátylat, hogy a kommün idején minden ember lelkibeteg volt, a másik a személyes anyagi érdekekkel szemben menthető közérdeket hangsúlyozta. Az utólagos történéseket is figyelembe véve megállapítható, hogy az óvoda, iskola és közkút kívánta Malom utcai kövezéssel szemben szűkkeblű volt a közgyűlés, mert egy sokkal jelentéktelenebb utca kikövezésére 8 000 P-t szavazott. Csakhogy ott a polgármester és főügyész családtagjai laktak. A kakasszéki szanatórium megépítése pedig a mind mi napig széles közérdeket szolgál.

Nagy vihart kavartak Takács későbbi beadványai is. 1931-ben indítványozta a közhelyesítés fokozatosságának kiterjesztését, a földadó-kataszter kiigazítást és az adómentes létminimumot. Az első lényegében az adók progresszivitásának növelésére, a má-

sodik a kisbirtokok terheinek csökkentésére, a harmadik az alacsonyjövedelműek támogatására irányult. Ellenfelei „politikai tőkegyűjtésnek” nevezték kérelmét. Genersich Antal a közgyűlés komolyságát veszélyeztető, „elharapódzott indítványosdiról” beszélt. A baloldal mennyiségi offenzívájának tartotta, mert a törvényhatóság fönnállása óta nem volt annyi kezdeményezés, mint az 1929-cel kezdődő ciklusban.

Valóban sok előterjesztést nyújtottak be a szociáldemokraták, ami a korábbi „sima” gyűlésekhez képest „indítványozási láznak” tűnt, jóllehet a válság ontotta a megoldásra váró szociális problémákat. Míg a jobboldal inkább közvetett – munkateremtésen keresztül érvényesülő – segítség híve volt, a baloldal – de nem annyira Takács – a közvetlen segítyezést forszírozta. Ezért gondolhatta a városi főügyész, hogy a baloldali indítványok lényegében „árelőterjesztések”, mert célzatosan és jobb meggyőződésük ellenére adják be a szociáldemokraták. A kivihetetlen ideák fölvetése alkalmas olyan látszatot kelteni, hogy a munkástársadalom érdekeit egyedül az SZDP képviseli. Csakhogy nem minden kezdeményezés volt kivihetetlen, hiszen a közgyűlés egy csokrot megszavazott a Takács-féle javaslatokból, másrészt tény, hogy a polgári frakció is komolyan gondolta a szociális gondoskodást, de csak az anyagi helyzethez mérten. A munkástársadalom képviselője viszont nem látszaton, hanem valóságos érdekküzdelen alapult. Takácsban közülük való, föl-készült, vitaképes képviselőjüket látták, akiben föltétlen megbíztak. A pártérdekek köz-érdekekkel szembeni preferálását szóba hozó jobboldali kritikát a frakcióvezető azzal utasította vissza, hogy a szociális konfliktusok mérséklése a legegyszerűbb közérdek.

Másképp vélekedett ugyanerről a közgyűlés, mely Takács adótervét azzal vetette el, hogy Magyarországon megvan a progresszív adóztatásnak az a mértéke, amelyet „mi polgárok szükségesnek tartunk”, a javaslat viszont nem korszerűbb közteherviselést, hanem magánvagyon megsemmisítését jelentené – szövege a többség verdiktje. Tipikus polgári és szociáldemokrata ellentét: a jobb módú igyekszik „ésszerűen” áldozni a közérdek oltárán, míg a kiszolgáltatottak érdekét szem előtt tartó politikus az arányos teherviselést fokozná, az állami újraelosztás szerepét növelve.

A közgyűlési vitákból leszűrhető a tanulság, hogy nagy volt a bizalmatlanság a polgári és a szociáldemokrata oldal között. Bármit kezdeményezett az SZDP az ellenérdekeltek politikai izgatással vádoltak, a munkás és polgári társadalom közötti válaszfal emelését kárhóztatták. Csáky főügyész „baloldali urak”-nak nevezte az állandó „békétlenkedőket”, és Oroszországot vizionálta, ahol épp a munkások lettek helótákká.

Takács tagadta, hogy a vásárhelyi munkásvezetők izgatnának, „legnagyobb izgatás maga a nyomorúság” – mondta. Az érvek kimerülése után szívesen alkalmazta mindkét fél a személyi lejárata eszközeit. Takács pl. többször kifogásolta a viták végén, hogy a városi főügyész magánügyvédi irodát tart fönn hivatali helyiségében, míg az érintett „önérzetes” válaszában a jogára hivatkozott, s kikérte magának a személyeskedő hangnemet.

Takács közbeszólásai mindig a közgyűlési viták középpontjába kerültek, főleg személyi élű vádjai miatt, amelyek általában korrupció gyanút sejtettek. Mivel azokat közvetlenül bizonyítani nem lehetett, a többség pedig mindig az elutasító indítványra szavazott, valóságos párbeszéd alakult ki Takács és a városi tisztviselők között. A 10 szociáldemokrata képviselő közül egyedül az ő föl-készültsége tette lehetővé a folyamatos aktív vitázást.

Tárgyánál túlmutató jelentőséggel bírt Takácsnak a gyermekjátszóter létesítésére irányuló javaslata, melyet német példákkal támasztott alá. Genersich főorvos még a német és

magyar városszerkezeti különbségekkel érvelt ellene, de Csáky főügyész már a következőket mondta: „Ha a szélsőbaloldal (sic!) mindenben a németországi példákra hivatkozik, akkor vegye tekintetbe azt is, hogy ott a szociáldemokrata munkásság mennyire nemzeti érzelmű. Ez a magyarnál nem tapasztalható”. Takács éles válaszában a magyar munkások eltérő helyzetét emelte ki, hogy ti. „a németországi helyzethez képest Magyarországon valósággal kivert kutyák a szocialisták”. Vagyis előbb el kell fogadni a munkásságot is a nemzet részének, hogy azok hazafias érzése erősödjön. Benke Imre és Karácsonyi Ferenc képviselők korábban többször fölemlegették a hivatalok politikai indíttatású packázásait. „Mi történik jelentéktelenebb emberekkel” – fakadt ki Benke Imre – ha őt is így kirúgták a hivatalból. Közbenjárt valaki érdekében, mint törvényhatósági bizottsági tag, de ott nem méltányolták közszolgálati állását, s ezt egyszerűbb sorstársai lenézésének értékelte. Hasonló esetek sokaságából állt össze a nemzetből kirekesztett osztály képe, és Takács ez alapján fogalmazta meg indulatos válaszát. Az elnöklő polgármester rögtön meg is vonta tőle a szót, ő pedig megkövette a közgyűlést és sajnálkozását fejezte ki az elhangzott kijelentéséért.

A közgyűlések – különösen az év végi költségvetést megállapítók – jórészt azzal teltek el, hogy a kormánypárt a „szélsőbaloldal” politikai tökekovácsolását kifogásolta, a baloldal pedig a többség érzéketlenségéről beszélt. Papp Lajos kijelentésére: „Tetszik vagy, nem tetszik, jönni fog az az idő, amikor az éhezők képtelenek lesznek különbséget tenni”, a polgármester figyelmeztetett, más hangnemben kell tárgyalni. A gond abból adódott, hogy az „irritáló kitételek” az őszinte beszédhez tartoztak. A kormánypártiak elvben az őszinte beszéd hívei voltak, ha az nem izgat. Az 1931-es takarékosági program vitájában Takács megállapította: a kormány nem akarja vállalni a felelősséget azért a helyzetért, amit ő teremtetett. Az „apró-cseprő állások” megszüntetésével fontos munkaalkalmak, rokkantak és szegény asszonyok kenyere vész el, miközben alig spórolnak meg valamit – állította. Úgy látta, a város ügyeinek intézésénél nézetei nem estek „kellő súllyal a latba”, ezért nem fogadta el a takarékosági intézkedéseket. Meg is kapta érte a magáét, a kormánypártiak szerint a szociáldemokraták bújnak ki a felelősség alól és a takarékosági bizottság hálátlan munkáját politikai célokra használja föl. Vagyis a kritikájuk izgat. Ennek ellenére a túlzott takarékoskodást elvetette a közgyűlés, mert Takács mellett a főügyész is ellene érvelt, mivel a lényegét jelentő tisztviselői elbocsátás a város működését veszélyeztetné, a megmaradtak illetményének csökkentése pedig szociális igazságtalansághoz vezetne.

1932 végén a szociáldemokraták újfent „indítvány és interpelláció rohamot” intéztek a városvezetők ellen. Közülük az általános és titkos választójog melletti kiállításuk, a mamutfizetések megszüntetésének, a kíméletlen adóvégrehajtások fölfüggesztésének és a progresszív adórendszer bevezetésének követelése volt a fontosabb. Az első a törvényes eszközkhöz ragaszkodásukat fejezte ki, s a reményt, hogy a társadalmi-gazdasági viszonyok békésen átalakíthatók a parlamentarizmus útján. A gyülekezési jog gyakorlása körül azonban akadtak néha gondok. Amikor közgyűlés 1932. október 24-én üdvözölte és támogatásáról biztosította Gömbös Gyulát, Takács szóvá tette a rendőrség megfélemlítő eljárását. A törvényhatóság szociáldemokrata tagjai közgyűlési tárgysorozatot beszéltek meg Szeder Ferenc országgyűlési képviselő jelenlétében, amikor megjelent a rendőrség és mindenkit leigazoltatott. Ezt – jogosan – az SZDP üldözésének és a föld alá szorítása jelének látták. Ebbe a sorba illet a Népművelési Bizottság és a tanfelügyelőség magatartása,

mellyel meghíusították a Munkásotthon kultúrprogramjának és előadássorozatának elfogadását. Ehhez kapcsolódott Békés megye átirata a gyülekezési korlátok megszüntetéséről. Takács Ferenc a javaslatához csatlakozás mellett szólalt föl, amit a városatyák nagy többséggel elfogadtak. Ennél hevesebb vita kerekedett a titkos választást kérő átiratról. Annak feltétel nélküli, azonnali bevezetéséért szálltak síkra Kun Béla, Kovács Jenő a polgári oldalról, Takács Ferenc, Karácsonyi Ferenc, Papp Lajos a szociáldemokraták közül. Végül 84 szóval 45 ellen a titkos választójog azonnali bevezetése mellett foglaltak állást.

A többi követelés a munkásság szociális küzdelmének előbbrevitelét szolgálta, mert az államháztartás egyensúlyának helyreállítását nem a közalkalmazotti javadalom és a nyugdíj redukációjával kívánta elérni, hanem az arányos közteherviselés behozatalával, a többszörös javadalmak megszüntetésével, a hitbizományok és egyházi javak erős megadóztatásával. Több más előterjesztéssel együtt a „szocialista csomagot” Földes közjegyző közérdekellenes taktikai lépésnek nevezte, mely már a fönnálló állami és társadalmi rendet veszélyezteti. A helyzetet annyira súlyosnak, a „polgári társadalmat annyira gyávának” tartotta, hogy társait annak megvédésére szólította föl. Csáky főügyész „játéknak” nevezte az „indítványosdit”, amit Takács fölháborodva utasított vissza. Ő inkább azt tartotta „játéknak”, hogy a főügyész egyben Balassa Imre kereskedő ügyvédje, aki viszont a város állandóan nyertes közszállítója volt. A szópárbajt Csáky régi római mondással fejezte be: „Rágalmaz bátran, valami biztos megmarad belőle”, amit még megtoldott a szocialistákat sértő kifejezéssel: „Ha odáig süllyednék, hogy az uraktól kell becsületet tanulnom, akkor lemondok”. Durva személyes támadás volt ez, ami ugyancsak kimerítette a „széksértés” esetét, de a közgyűlés nem foglalkozott vele. Soós polgármester megállapította a sértő kifejezés elhangzását, de azt nem személyes jellegűnek, hanem „egy irányzat” általános megjelöléseként fogta föl. Ezzel azt a vádat is igyekezett lemosni magáról, hogy elnöki működése pártos, a jobboldal irányában elfogult. Takács is túltette magát rajta és saját indítványainak érdemi tárgyalását kérte. Erre följogosította őt nemcsak a méltányosság szempontja, de a közigazgatási bíróság döntése is, miszerint a betérjesztőnek joga van megindokolnia az indítványokat a napirendre tűzés előtt. Csak e „megokolás” meghallgatása után dönthetett a közgyűlés a javaslat elvetéséről vagy foganatba vételéről.

A közgyűlés azonban Takács javaslatainak többségét még meghallgatásra sem javasolta. Erre ő fölkiáltott: „Látom, csak ez a demokrácia tetszik az uraknak!”. Azaz a többség a kisebbség elnyomására használja föl törvényes hatalmát, amit viszont a jobboldal tartott tisztességtelen megjegyzésnek.

Néhány esetben lovagiasan zárultak a személyi torzsalkodások. Takács Ferenc folyamatosan bírálta a kakasszéki szanatórium építkezése során tapasztalható korrupciót, amit Mérei Sándor főmérnök-építésvezető visszautasított. A több közgyűlésen áthúzódozó, személyeskedő vitát a polgármester közbenjárására kölcsönös nyilatkozattal zárták, leszögezvén: „az építkezésekről elhangzott múltbéli kijelentésekkel egymás személyét sérteni nem akarták”.

A baloldal – s nemcsak a szociáldemokraták, de a kiscgazdák is – érvelésének közép-pontjában, a társadalom állapotának hangsúlyozása állt. „Ha nem jön hamarosan segítség – hangsúlyozták – a kismagyarokat, akiknek jóformám semmijük nincsen, szélsőségekbe sodorjuk”. Takács is gyakran tért ki a kétségbeesett kispolgárság „forradalmasodására”. A kormányoldal elutasító magatartását a helyzet nem-ismeréséből vezették le. Azzal persze

a jobboldal is tisztában volt, hogy az emberek elkeseredettek, s tudták, hogy fogytán már a türelem, de a baloldali javaslatokat csak a közvélemény nyugtalanítására és nem a tartós megoldásra találták alkalmasnak. Genersich főorvos is elfogadta: nemcsak a közrend veszélyeztetése szempontjából ütött a 12. óra, hanem a nép teherviselése szempontjából is. Fölvetése kiutat keresett a kényes szituációból: ha ugyanis csak átsiklanak a szociáldemokrata beadványok fölött, senki le nem mossa a jobboldalról, hogy erőszakkal fojtotta bele a kisebbségbe a szót. Így kész prédájukká lett volna a „közönség” jóindulata, vagyis a baloldali indítványok érdemi tárgyalásának az elutasítása kétélű fegyver. Legnagyobb vitát az adóvégrehajtások okozták. Míg a baloldal az emberséget, a jobboldal a törvényességet hangsúlyozta. Kétségtelen az adófizetést törvény rendelte el, az élet azonban csóstitül termelte a hátralékot, s Takács vezetésével a szociáldemokrata frakció ennek kezeléséhez kért segítséget. Takács főleg a kisemberek védelmében szólalt föl, sőt gyakran közbekiáltásokkal adott hangot érzéseinek. Az adóvita kapcsán, viszont olyan „élesekert” szólt közbe, hogy a polgármester többszöri rendre utasítás után, széksértési kereset benyújtásával fenyegette meg. Soós István is tudta: a létfenntartási fejadagok elégtelenek, de csak a takaró hosszaiig volt hajlandó nyújtózkodni. Takács sem a szimpla adóelengedést, vagy a segélyezést forszírozta, hanem a terhek még fokozottabb arányosítását, és a folyamatos közmunkák kínálta munkalehetőséget. Bár a válság előrehaladtával – 1932 végén – már azt húzta alá, hogy a segélyezés nem demoralizál, ahogy a jobboldal állítja. A munkásság példás békétűréssel viselte a legsúlyosabb időket is, de most demoralizálja őket az, – mondta – hogy munkájukért olyan kevés bért kapnak, amelyből családjukat nem tudják eltartani. Tehát a segély nem olyan erkölcsrontó, mint az elégtelen bér.

A viták hátterében a gazdasági válság húzóódott. Ez magyarázza Takácsék szociális javaslat-dömpingjét, aminek forrásait nem mindig lehetett előteremteni. Az ínségsegély megállapított fejadagjait folyamatosan emelték volna, de annak pénzügyi határai voltak. A jó idő beálltával pedig a hasznothajtó munkák beindítását szorgalmazták rendes fizetésért, melyek közhasznúak és maradandó értéket eredményeznek.

A szociáldemokrata hozzászólók Takács kezdeményezése nyomán a gazdák megsegítésének határát 200 holdnál húzták volna meg, de a közgyűlés az 500 holdig terjedő birtokoknak szavazta meg a progresszív segély nyújtását. Itt tehát nem progresszív adóról vitáztak, hanem a fordítottjáról: a progresszív juttatásról, s az elfogadott határozat mélyen antiszociális volt. 1932 húsvétján Takács indítványára rendkívüli pénzsegély kiutalását fogadták el, amit a közgyűlés végül egy 15 000 P-s államsegély-kérelemmé változtatott. A kérelmet a város nyújtotta be a népjóléti miniszternek, tekintettel arra is, hogy Budapest ugyanerre a célra 200 000 P-t kapott. A sikeres pénzügyi akció már az egzisztenciális veszélybe került kézművesek és kisiparosok megsegítését szolgálta, melyet Takács régóta követelt.

„Városatyai” működése aktív és vitákat kiváltó volt, különösen a válság éveiben. Azt azonban politikai ellenfelei is elismerték, hogy önös érdek soha nem vezette, mindig az „alullevőkért” tevékenykedett, egyre kiforrottabban, egyre nagyobb tudással és politikai bölcsességgel. Országgyűlési képviselővé választása ezek után majd, hogy nem természetesnek tekinthető.